

De Dr. P.A. Tiele-Stichting stelt zich ten doel om de wetenschap van het boek in al haar aspecten te bevorderen. Om een nauwere samenwerking tussen alle branches en beroepsgroepen in de wereld van het boek te bewerkstelligen heeft zij een samenwerkingsverband tot stand gebracht waarin wetenschappelijke en marktgelieerde organisaties en instellingen zijn vertegenwoordigd.

AANGESLOTEN ORGANISATIES

Academie der Kunsten, Universiteit Leiden
BNO (Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers)
Boekwetenschap en handschriftenkunde, Universiteit van Amsterdam, Leerstoelgroep~
Book & Byte, Universiteit Leiden, Masteropleiding ~
CB (Centraal Boekhuis)
Drukwerk in de Marge, Stichting ~
FOBID (Federatie van Organisaties in het Bibliotheek-, Informatie-, en Documentatiewezens)
Grafische Cultuurstichting
KB (Koninklijke Bibliotheek)
Kenniscentrum Boekenvak/
Media Business Press bv
KVB (Koninklijke Vereniging van het Boekenvak)
Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, (NLM D), Nederlands ~
Museum De Beyerd
Museum Enschedé
Museum Meermannno
NBB (Koninklijke Nederlandse Boekverkoopersbond)
NBV (Nederlandse Boekhistorische Vereniging)
Nederlands Genootschap van Bibliofielen
Nederlandsche Vereeniging van Antiquaren (NVVA)
NUV (Nederlands Uitgeversverbond)
Stichting Lezen
Stichting Handboekbinden
Universiteitsbibliotheek Universiteit van Amsterdam (UBA)
Universiteitsbibliotheek Universiteit Leiden (UBL)
Universiteitsbibliotheek Universiteit Utrecht (UBU)
Universiteitsbibliotheek Vrije Universiteit Amsterdam (UB-VU)
VOB (Vereniging van Openbare Bibliotheken)
Zeeuwse Bibliotheek

WETENSCHAPPELIJKE ADVIESRAAD

Prof.dr. A.A. den Hollander, voorzitter
Prof. dr. J.A.A.M. Biemans
Prof. dr. J.A.H. Bots
Dr. B.P.M. Dongelmans
Prof. dr. J.M.H.J. Hemels
Prof. dr. P.G. Hoftijzer
Prof. dr. A.A. den Hollander
Prof. dr. F.C.J. Ketelaar
Prof. dr. E.A. Kuitert
Prof. dr. J.S. Mackenzie Owen
Prof. dr. P.W.M. Rutten
Prof. dr. D.H. Schram
Prof. dr. h.c. G.A. Unger

Donateurs

De Tiele-Stichting wordt niet gesubsidieerd. Donateurs zijn daarom van harte welkom. Zij ontvangen de *Nieuwsbrief*, worden uitgenodigd voor de Tiele-lezingen en worden op de hoogte gehouden van alle activiteiten van de stichting. Voor een bijdrage van minimaal € 17,50 per jaar wordt u donateur. U kunt zich aanmelden bij het secretariaat van de stichting: info@tiele-stichting.nl.

Sponsors

Amsterdam University Press
Bohn Stafleu van Loghum
BOL.com
Koninklijke Bibliotheek
WPG Uitgevers
Museum Meermannno
De Dr. P.A. Tiele-Stichting is hen zeer erkentelijk voor hun bijdragen.

Nieuwsbrief

De *Nieuwsbrief* van de Dr. P.A. Tiele-Stichting verschijnt onregelmatig, maar tenminste tweemaal per jaar, onder redactie van Ellen van Oers en Corinna van Schendel. Berichten en mededelingen kunt u sturen naar het secretariaat van de stichting of mailen naar info@tiele-stichting.nl.

BESTUUR

Voorzitter
Els van Eijck van Heslinga

Secretaris

Corinna van Schendel

Penningmeester

Marieke van Delft

Leden

Adriaan van der Weel
Barry Wiebenga
Cees van Wijk

COÖRDINATOR

Ellen van Oers

COLOFON

DR. P.A. TIELE-STICHTING
Koninklijke Bibliotheek
Postbus 90407
2509 LK Den Haag

T 070 314 02 92
F 070 314 05 12
E info@tiele-stichting.nl
I www.tiele-stichting.nl

KvK AMSTERDAM 41 20 47 37
POSTBANK 59 90 08
FORTIS BANK 83 00 85 084

BASISONTWERP
Yolanda Huntelaar, Amsterdam

DR. P.A. TIELE-STICHTING

Samenwerkingsverband voor Boekwetenschap in Nederland

NIEUWSBRIEF

TIELE-LEZING 2009 & UITREIKING TIELE-SCRIPTIEPRIJS 2008

Op dinsdag 24 maart a.s. zal de achtste Tiele-lezing *Centraal Boekhuis, logistiek van boeken in veranderend perspectief* worden gehouden door Hans Willem Cortenraad, directeur Centraal Boekhuis. Hij zal spreken over het effect van innovatie op de boekenbranche in het algemeen en op de toevoerketen in het bijzonder. Dit jaar maakt de Tiele-lezing deel uit van het symposium *Wat de keten bindt*, dat wordt georganiseerd door de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak in samenwerking met de Tiele-Stichting. Het symposium wordt gehouden in de Openbare Bibliotheek Amsterdam en heeft als onderwerp de keten van het boekenvak: schrijven – uitgeven – distribueren – verkopen en uitlenen – lezen. Verschillende prominente sprekers laten hun licht schijnen over de positie van boek en boekenvak in het huidige snel veranderende medialandschap. Ook wordt tijdens het symposium de Tiele-Scriptieprijs 2008 uitgereikt. Vanwege grote belangstelling is inschrijven niet meer mogelijk.

De tekst van de lezing wordt gepubliceerd door Amsterdam University Press, ISBN 9789089640963, €14,50. Op 24 maart biedt de Dr. P.A. Tiele-Stichting de bezoekers van het symposium de uitgave aan. Hierna is deze te koop bij de Dr. P.A. Tiele-Stichting en in de boekhandel.

TIELE-LEERSTOELENDAG 2008

Speciaal voor nauw bij de Tiele-Stichting betrokkenen vond op 30 oktober 2008 in Museum Meermannno te Den Haag de Tiele-Leerstoelelendag plaats. Dit is een nieuw initiatief, waarbij de Tiele-hoogleraren ieder jaar in een korte voordracht vertellen over ontwikkelingen in de boekwetenschap.

Prof. dr. Paul Hoftijzer sprak over *Boekarcheologie in de Bibliotheca Thysiana*. Minutieuze bestudering van de boeken uit deze zeventiende-eeuwse bibliotheek levert veel op. Wat verwierf Thysius van wie en waarom, hoe liet hij inbinden, welke herkomsttekens of sporen van gebruik of censuur treft men aan? Uit de powerpoint-beelden bleek dat er met zo'n gelaagde benadering een ander verhaal over het boek bovenkomt dan de inhoud zou doen vermoeden. Een ernstige opdracht, een scabreus gedichtje of zelfs de afdruk van een zestiende-eeuwse bril in een boek: ze maken het lezen in en leven met boeken door hun eerdere bezitters bijna tastbaar.

Prof.dr. h.c. Gerard Unger zag af van zijn aangekondigde gedegen voordracht *Definitypografie*, hij koos voor een speelse behandeling van de invloed van nationaliteit en identiteit op typografie. Met een powerpoint toonde hij hilarisch aan dat Franse letters nu eenmaal een krul hebben en Duitse niet, dat aan de Franse 'o' te zien is dat de olijf eraan ten grondslag ligt, en dat in de Franse G een guillotine of

nr. 12 - maart 2009

Een boekhistorisch pantheon voor Nederland

Marieke van Delft

Wat hebben A.C. Kruseman, Frederik Muller en Willem Jansz Blaeu met elkaar te maken? Of wat is het verband tussen almanakken, de boekhandel in Amsterdam en het onderzoek naar het zestiende-eeuwse boek? Het zijn bekende namen of onderwerpen uit de geschiedenis van het Nederlandse boek – maar verder? Toch bestaat er een nog nauwere relatie tussen bovengenoemde namen en thema's: ze zijn alle behandeld – of zullen behandeld worden – in een monografie in de serie 'Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel'. Deze reeks kent een lange en roemruchte geschiedenis. Het eerste deel verscheen in 1884 en werd uitgegeven door de vereniging met de lange naam: de Vereniging ter bevordering van de belangen des boekhandels. Tot en met 1951 verschenen er 14 belangwekkende studies in deze serie. Ik noem bijvoorbeeld het boek van Knuttel over verboden boeken en de twee boeken van E.F. Kossmann over de boekhandel in den Haag. Toch stopte de reeks in 1951. Achteraf bezien merkwaardig: juist in die jaren vond de professionalisering van de boekwetenschap plaats met de benoeming van de eerste hoogleraar in dit vak. Gelukkig nam in 1995 een aantal instellingen het initiatief de reeks nieuw leven in te blazen. Nadat dat gelukt was, werd de reeks in 2003 overgedragen aan de Dr. P.A. Tiele-Stichting.

Dertien jaar later zijn er negen boeken verschenen en staan er negen op stapel. Het gaat goed met de reeks. Nu maar hopen dat het ook goed blijft gaan met de boekwetenschap. Want als de Leidse plannen doorgang vinden, zou het aantal manuscripten én het aantal klanten voor deze boeken wel eens sterk af kunnen nemen. Maar laten we goede moed houden. Laten we hopen dat de boekwetenschap in Leiden blijft bloeien en dat auteurs de reeks blijven vinden. Dan kan er gestaag doorgebouwd worden aan een boekhistorisch pantheon voor Nederland. Marieke van Delft is voorzitter van de redactie van de Reeks BGNB.

Tiele Lente Academie

Om de professionele praktijk van de boekenwereld meer in contact te brengen met het actuele boekwetenschappelijke onderzoek, is de Tiele-Stichting in 2008 begonnen workshops te organiseren waarin hoogleraren boekwetenschap hun bevindingen en inzichten voorleggen aan praktijkmensen. Dit gebeurt in samenwerking met de Stichting GO-opleidingen te Den Haag. De eerste Tiele Lente Academie is op 23 mei 2008 in het Amsterdamse Trippenhuis gehouden in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad. Het thema was 'De toekomst van het boek... en het lezen'. Zie ook: www.lenteacademie.nl. Onder leiding van prof. dr. Frank Huysmans namen zestien personen, afkomstig uit boekhandel, uitgeverij en bibliotheek, deel aan workshops door prof. dr. Paul Rutten en prof. dr. h.c. Gerard Unger. De deelnemers toonden zich enthousiast over de opzet en het gebodene. In juni 2009 zal dan ook opnieuw een Tiele Lente Academie worden gehouden. Datum en programma worden nog bekend gemaakt.

Wetenschappelijke Adviesraad

Per 5 september 2008 is tot de Wetenschappelijke Adviesraad (WAR) toegetreden prof. dr. J.A.A.M. Biemans, bijzonder hoogleraar Wetenschap van het handschrift in relatie tot de beschavingsgeschiedenis, in het bijzonder van de Middeleeuwen (500-1500), aan de Universiteit van Amsterdam. Per 8 mei 2008 heeft mw. dr. M. Keblusek zich teruggetrokken uit de WAR. Prof. dr. F.C.J. Ketelaar zal op de WAR-vergadering van 24 maart 2009 zijn lidmaatschap neerleggen. Voor hun werkzaamheden in de Adviesraad zijn we hen zeer erkentelijk. Dat geldt ook voor de helaas op 9 oktober 2007 overleden prof. dr. H.J.A. Verdaasdonk, die een actief lid van de WAR is geweest.

Frederik Muller Fonds

In 2007 is het Frederik Muller Fonds overgedragen aan de Tiele-Stichting. Sindsdien zijn een aantal subsidieaanvragen gehonoreerd of projecten voltooid. Zo werd vorig jaar subsidie gegeven voor de afronding van de inventarisatie van de collectie Muller in de Doopsgezinde Bibliotheek in de Universiteitsbibliotheek Amsterdam. Ook komen er geregeld nieuwe aanvragen voor subsidies binnen bij het fonds. Maar door de vele subsidieaanvragen en het ongunstige beursklimaat, is het fonds gaandeweg geslonken.

olijfontpitter schuilt. Zo hebben de Denen een typische g waarin een minimalistisch stukje mist, de Tsjechen maken hoekige letters vanuit de hašek-beleving, voor de Chinezen is een chopsoyachtige romein ontworpen. En de Nederlanders? Zij kenmerken zich door letters met een extra hoge x-hoogte: daarmee kun je immers zuiniger zetten.

Prof. dr. Adriaan van der Weel poneerde in *Darwin en de Orde van het Boek* de gewaagde, maar in het Darwinjaar actuele stelling dat de culturele evolutie dezelfde wetmatigheden kent als de biologische. Ook de boek- en mediageschiedenis is te beschouwen als een voortplantingsstelsel dat met zijn technologische ontwikkelingen steeds verder uitdijt: van uniek handschrift via drukwerk in oplage tot de nu mondiaal aanwezige media. Een zichzelf verspreidende plaag? In elk geval stof om te overdenken.

Hierna werd Laurens van Krevelen toegesproken, die in september 2008 afscheid heeft genomen als bestuursvoorzitter van de Tiele-Stichting, na dertig jaar actief te zijn geweest voor Tiele. Voorzitter Els van Eijck van Heslinga las bloemrijke afscheidsworpen van Laurens' voorganger Chris Schriks voor, merendeels op rijm. In proza voegde Corinna van Schendel er namens het huidige Tiele-bestuur dank en hulde aan toe en overhandigde Laurens een vriendenbundeltje in de vorm van een speciale editie van de Tiele-Nieuwsbrief. Laurens onderstreepte in zijn dankwoord het belang van de boekwetenschap en van de Tiele-Stichting en overhandigde de sprekers toepasselijke bibliofiele boekjes. Na een korte inleiding van Jos van Heel kon de prachtige Maerlant-tentoonstelling bezichtigd worden. Met een borrel op zolder werd deze eerste Tiele-Leerstoeledag besloten.

Els van Eijck van Heslinga en Laurens van Krevelen / Foto: Jacqueline van der Kort

GERRIT NOORDZIJ PRIJS 2009

Op 6 maart jongstleden is op de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) de Gerrit Noordzij Prijs 2009 uitgereikt aan Wim Crowwel, een van Nederlands meest toonaangevende ontwerpers. De prijs is een internationale bekroning voor letterontwerp en typografie, die eens in de drie jaar door een deskundige jury wordt toegekend aan een succesvol (letter)ontwerper. De prijs bestaat uit een tentoonstelling en een publicatie.

De prijs is een initiatief van de KABK in samenwerking met Museum Meermanno te Den Haag en onder auspiciën van de Dr. P.A. Tiele-Stichting. De prijsuitreiking aan Wim Crowwel is tevens de opening van de tentoonstelling in de KABK over het werk van de vorige Gerrit Noordzij Prijswinnaar, de Amerikaanse letterontwerper Tobias Frère-Jones.

REORGANISATIE BOOK AND DIGITAL MEDIA STUDIES

In december afgelopen jaar heeft de Tiele-Stichting mede namens de bij ons aangesloten organisaties en bedrijven in een brief aan het College van Bestuur van de Universiteit Leiden erop aangedrongen om de voorgenomen bezuinigingsvoorstellen bij de opleiding Book and Digital Media Studies te heroverwegen.

Bij de Faculteit der Geesteswetenschappen in Leiden is een grote reorganisatie begonnen die ernstige gevolgen heeft voor de relatief nieuwe opleiding. Daarin was nu juist een gelukkige combinatie tot stand gebracht in het onderwijs in de geschiedenis van het boek en de nieuwe media. Een hecht en goed doordacht curriculum leidt jonge mensen op voor allerlei functies in de snel veranderende mediasector. Book and Digital Media Studies is een goed voorbeeld van een studierichting waarin op excellente wijze aansluiting is gevonden tussen wetenschap en eigentijdse ontwikkelingen in de samenleving. In een tijd waarin universiteiten op hun maatschappelijke relevantie en ondernemersgeest worden aangesproken, is de afbraak van zo'n opleiding onbegrijpelijk.

Bij het ter perse gaan van deze nieuwsbrief was de definitieve besluitvorming nog niet bekend, maar er lijkt geen reden voor groot optimisme.

TIELE-LEERSTOEL AMSTERDAM

Binnenkort wordt de benoeming verwacht van een opvolger voor mw. dr. Marika Keblusek, die door persoonlijke omstandigheden per 1 januari 2008 haar Tiele-hoogleraarschap aan de Universiteit van Amsterdam heeft moeten neerleggen. De Tiele-Stichting is mw. Keblusek zeer erkentelijk voor haar activiteiten als Tiele-hoogleraar.

NIEUW DEEL IN DE NIEUWE REEKS BGNB

Op 14 november 2008 promoveerde Marijke Huisman aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op het proefschrift *Publieke levens. Autobiografieën op de Nederlandse boekenmarkt 1850-1918*. Ook tegenwoordig is de autobiografie een gewild genre, maar al in de negentiende eeuw was een enorme toename van dit soort boeken te zien. Het aantal gedrukte autobiografieën verdrievoudigde tussen 1850 en 1918 bijna. Marijke Huisman onderzocht deze stijging in het licht van ontwikkelingen op de negentiende-eeuwse boekenmarkt. Dit proefschrift vormt het negende deel van de nieuwe reeks van de *Bijdragen tot de Geschiedenis van de Nederlandse Boekhandel*, die onder auspiciën van de Tiele-Stichting verschijnt.

Het boek is te koop in de boekhandel of rechtstreeks te bestellen bij Walburg Pers voor € 39,95.

Om ervoor te zorgen dat er voldoende kapitaal beschikbaar blijft voor het steunen van belangrijke boekhistorische publicaties en projecten, doet het Frederik Muller Fonds een dringend beroep op boekhistorisch Nederland om de financiële basis van het fonds te versterken door donateur te worden of het fonds te verrijken met schenkingen of legaten. Om het fonds een eigen gezicht te geven is vorig jaar een logo van het portret van Frederik Muller gemaakt dat gebruikt kan worden op brieven en als stempel. Voor informatie over het steunen van het fonds of voor subsidieaanvragen: Frederik Muller Fonds, p/a Dr. P.A. Tiele-Stichting, Postbus 90407, 2509 LK Den Haag.

Europese expertmeeting

Vooral nu de digitale ontwikkelingen de positie van het boek in de samenleving steeds minder vanzelfsprekend maken, zijn gegevens over boekproductie en -consumptie van steeds groter belang. De statistische gegevens die in Europa worden verzameld zijn echter onvolledig en vooral slecht vergelijkbaar. Op initiatief van Laurens van Krevelen, voormalig voorzitter van de Tiele-Stichting, werd op 7 november in de Openbare Bibliotheek van Amsterdam een dag gewijd aan het nut – en de noodzaak tot verbetering – van de Europese boekstatistieken. Op deze expertmeeting inventariseerden vertegenwoordigers van alle betrokken Europese partijen de verschillende commerciële, wetenschappelijke en culturele belangen. Met vertegenwoordigers van internationale organisaties werd gesproken over de mogelijkheden om mondiale en Europese initiatieven op het gebied van het verzamelen van betrouwbaardere boekstatistieken te bundelen. De expertmeeting, die plaats vond in het kader van het UNESCO-evenement Amsterdam Wereldboekenstad 2008/2009, werd voorgezeten door Adriaan van der Weel, Tiele-hoogleraar aan de Universiteit Leiden.